

Международен бизнес и околна среда: тенденции и промени във формите на международния бизнес

Стела Живкова*

Резюме: Настоящата статия разглежда някои нови възможности в сферата на международния бизнес, които възникват в резултат на нарасналото всеобщо внимание към проблемите на околната среда и засилените мерки за нейното опазване в глобален мащаб. На примера на един отпаден продукт от човешката дейност, който до скоро се приемаше само като безполезен замърсител на околната среда, като различните видове отпадъци, са представени някои промени, които се забелязват в различните форми на международен бизнес – били те традиционни и добре познати като импорта и експорта на стоки или съвременни форми каквито са например консултантската дейност или публично-частното партньорство. В статията са представени примери за това как "безполезният отпадък" се превръща в обект на международни сделки. В европейските държави, по подобие на традиционната верига на доставките, възниква верига на "продукта – отпадък", която включва всички участници (организации) от генераторите на отпадъци, през различните фирми, занимаващи се със събиране, предварително третиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъците, до фирмите-крайни потребители, които използват негодния за друго отпадък като производствена суровина.

Ключови думи: международен бизнес, международна търговия, околна среда, отпадъци.

JEL: F18, F23, Q56.

Увод

Основен проблем на съвременните общества, както и на икономическото развитие като цяло, са непрекъснато намаляващите запаси от природни ресурси, използвани като суровини за производството на стоки, промените в климата, водещи до различни природни катаклизми, изчезващото биоразнообразие, намаляващите количества питейна вода – най-общо проблемът за опазването на заобикалящата ни природа. В тази връзка през последните десетилетия на преден план излиза не просто извършването на различни бизнес операции, забогатяването и постигането на икономически растеж и висок стандарт на живот, а постигането на икономически растеж чрез устойчиво развитие, чрез съхраняване на околната среда и запазването ѝ за бъдещите поколения.

Настоящата статия има за цел да представи някои промени, които се забелязват в различните форми на международен бизнес – било то традиционни или съвременни – под влияние на стремежа за опазването на природата. На примера на един "вредител" на околната среда като отпадъците

* Стела Живкова е докторант в катедра "МИО и бизнес" на УНСС, e-mail: st_zhivkova@yahoo.com

от човешката дейност са открити промените, които се забелязват в някои от формите на международен бизнес като внос/износ на стоки, предоставяне на консултантски услуги, модификации във веригата на доставките. Околната среда и нейните елементи и/или замърсители вече не са просто "природа", а се превръщат в обект на търговски и икономически интерес.

Основната причина за това са все по-строгите мерки, които се предприемат на национално и наднационално ниво за опазване на всички компоненти на околната среда. Непрекъснато се разработват и прилагат нови нормативни актове, целящи съхранение на природата, поставят се все по-големи изисквания към фирмите и предприятията, санкциите за нарушаване на нормативната уредба стават все по-големи. Политиката в сферата на околната среда в национален и международен план разбира се не се изразява само в поставяне на цели и налагане на наказания. Разработват се и различни програми и инициативи, чиято цел е да накарат икономическите субекти да работят с грижа за околната среда и да оползотворяват в максимална степен оскъдните и невъзобновяеми природни ресурси. Този комплекс от мерки за опазване на околната среда, прилагащ принципа на "тоягата и морковъ", открива нови бизнес възможности и води до промени в добре познатите национални и международни бизнес операции.

Основните методи, използвани в статията, са задълбочен преглед и анализ на съществуващата теоретична литература; анализ на национални и международни регулативни документи в сферата на околната среда; преглед и систематизиране на различни доклади и документи, разработен от международни организации, занимаващи се както с насърчаване на международния бизнес, така и с проблемите на околната

среда; преглед на реализирани международни проекти; експертен опит.

1. Международен бизнес и околна среда

Околната среда, както това е дефинирано и в българския закон за опазване на околната среда, включва много и разнообразни направления като климат, въздух, води, почви, биоразнообразие и много други¹. Всяко едно от тези направления само по себе си е предмет на отделно внимание и грижа за неговото опазване. Поради непрекъснато нарастващото внимание на гражданските общества, най-вече в развитите държави и натиска от различни заинтересовани страни (Liu et al., 2010), както и поради все по-осезаемото изчерпване на естествените производствени ресурси, през последните десетилетия се засилват мерките, предприемани от държавата в лицето на нейните законодателни и контролни органи по отношение на опазването на природата и минимизиране вредното въздействие или цялостно отстраняване на факторите, водещи до нейното замърсяване и унищожаване².

Международният бизнес е основна стопанска дейност, която се определя като извършване на икономически операции между партньори от различни държави (Griffin, 2005). Международният бизнес има разнообразни форми, но като основна негова единица се възприема външнотърговската сделка (Боева, 2004). Тя е основата, върху която се развиват другите добре познати, традиционни форми на международен бизнес като внос и износ на стоки и услуги, посреднически операции, компенсационни съглашения (Боева 2004; Каракашева 2005). Съвременните форми на международен бизнес включват операции като лицензионни споразумения, франчайзинг, сделки за строителство "на ключ", инвестиционни сделки,

¹ Закон за опазване на околната среда, <http://lex.bg/laws/ldoc/2135458102>.

² "The Economics of waste and waste policy", Waste Economics Team, DEFRA, 2011.

концесионни споразумения (Боева 2004; Василева 2010). Всички тези форми имат като обект на сделката най-вече стоки и предоставяне на услуги. Например лицензионното споразумение има за свой обект предоставяне право на ползване на интелектуални продукти и услуги като технология, ноу-хау или авторски права. Франчайзингът има за обект предоставяне за ползване на стоки, търговска марка, информация, знания и умения, канали за дистрибуция – целия бизнес на франчайзъора. Управленските контракти предоставят хора (персонал) за извършване на определена дейност или за управление на конкретен проект.

В съвременните условия, под влияние на все по-засилващото се внимание към проблемите на природата и в стремежа за постигане на икономически растеж чрез устойчиво развитие, се наблюдава тенденция към промяна на някои от елементите на съществуващите международни бизнес операции. Компоненти, възприемани до скоро единствено като част от природата, като водата например или като нейни замърсители, каквито са отпадните газове и отпадъци, се превръщат в обект на международен бизнес интерес³.

2. Отпадъците като замърсител и обект на международен бизнес

Българският закон за опазване на околна среда (ЗООС) определя, че "факторите, които замърсяват или увреждат околната среда, могат да бъдат: естествени и антропогенни вещества и процеси; различни видове отпадъци и техните местонахождение; рискови енергийни източници..."⁴

В този смисъл отпадъците се класифицират като фактор, който замърсява околната среда. Поради тази причина, в сферата на отпадъците, повечето държави си

поставят национални цели за рециклиране, оползотворяване и повторно използване на генерираните отпадъци с цел тяхното намаляване до минимум. Това в особено голяма степен е валидно за страните-членки на Европейския Съюз (ЕС), където тези цели преминават на наднационално ниво и са задължителни за всички 27 членки.

Европейската Комисия е разработила редица Регламенти и Директиви, регулиращи екологосъобразното управление на отпадъците, които трябва да се транспонират в националните законодателства на страните членки, включително в българското. Отпадъците са разделени на потоци като например отпадъци от опаковки, отпадъци от електрическо и електронно оборудване, биоотпадъци и множество групи и за всеки поток отпадъци са поставени конкретни цели за тяхното намаляване, рециклиране, оползотворяване като депонирането (изхвърлянето) на отпадъците се прилага само в краен случай, когато няма друг вариант за преработката им.

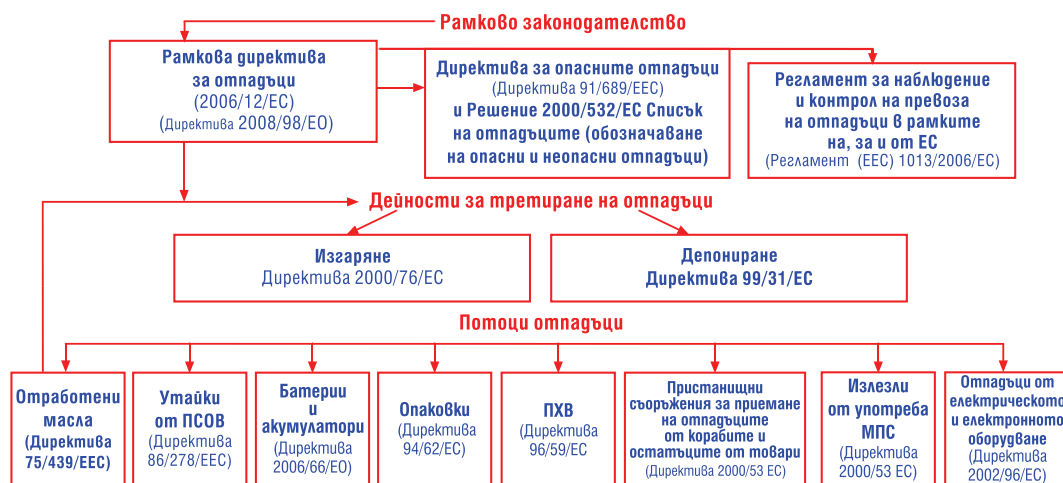
Схематично нормативната уредба на ЕС в сферата на отпадъците е представена на фигура 1.

Разработени са и няколко принципа за устойчиво управление на отпадъците:

- "предотвратяване" образуването на отпадъци;
- "отговорност на производителя" и "замърсителят плаща" – тези, които образуват или допринасят за образуването на отпадъци или замърсяват околната среда, трябва да покрият пълните разходи за своите действия;
- "превантивност" – потенциалните проблеми трябва да бъдат предвиждани и избягвани на възможно най-ранен етап;
- "близост" – отпадъците трябва да бъдат обезвреждани възможно най-близко до мястото на тяхното образуване;

³ UNIDO Green Industry Newsletter, Issue Five, August 2009.

⁴ Закон за опазване на околната среда, <http://lex.bg/laws/ldoc/2135458102>, чл. 5.

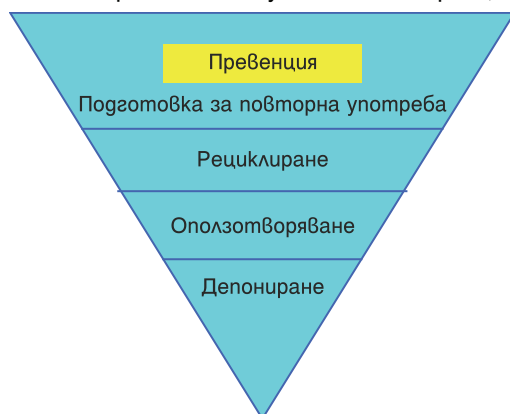

Фигура 1. Рамково законодателство по управление на отпадъците⁵

- "самодостатъчност" – отпадъците, генерирани в ЕС, трябва да бъдат третирани в ЕС⁶.

Законодателството за управление на отпадъци на ЕС също така формулира йерархия, която трябва да се спазва при тяхното третиране:

- предотвратяване;
- подготовка за повторна употреба;
- рециклиране;
- друго оползотворяване, например оползотворяване за получаване на енергия;

Фигура 2. Йерархия за управление на отпадъци.

- обезвреждане.⁷

Йерархията на отпадъците задава начинът, по който те да се третират – на първо място трябва да се търсят начини за предотвратяване на възникването на отпадъците или това е превенцията; ако няма начин да не се генерира отпадък, то тогава трябва да се търси начин, след лека преработка, отпадъкът да се използва повторно; ако не може да се използва повторно, тогава той трябва да се рециклира; последната, най-крайна мярка е отпадъкът да се предаде в депо за отпадъци, но тя е приложима само при условие, че с отпадъка не може да се направи нищо друго.

Йерархията за управление на отпадъците, принципите за устойчиво управление, както и националните цели за рециклиране и оползотворяване на отпадъци се прехвърлят за прилагане и изпълнение към бизнеса в съответните държави – принципът "производителът плаща" (Walls, 2006).

Публикация на Организация на ООН за индустриално развитие (UNIDO) от 2010 г. прави анализ на производствените и възможностите пред икономическите субекти

⁵ Национална програма за управление на дейностите по отпадъци 2009-2013 г.

⁶ Национална програма за управление на дейностите с отпадъци на България, 2009-2013 г.

⁷ Рамкова директива за управление на отпадъци.

В контекста на екологичните проблеми, като обръща специално внимание на възможностите, които отпадците дават на международния бизнес. В интернационален аспект, високите разходи за управление на отпадъци в развитите страни създават бизнес възможности за фирмите от развиващите се държави, тъй като за много фирми, занимаващи се с управление на отпадъци, в развития свят е много по-евтино да изнесат отпадците си и да ги преработят в развиващи се държави, отколкото да ги обезвреждат в собствената си страна. В публикацията са приведени редица примери за международна търговия с отпадъци като например метален скрап, който се изнася в развиващи се държави. Най-голям дял в износа, който се извършва от пристанището на Ню Йорк, се пада на отпадъчната хартия, която се транспортира за преработка в Китай⁸.

2.1 "Верига на отпадците"

Нормативната уредба задава основните цели, които трябва да се постигнат, но цялостното изпълнение е оставено на самите икономически субекти – те имат свободата да изберат начините, по които ще направят това. Практическото спазване на нормативните изисквания от страна на отделната фирма или предприятие обикновено е свързано с множество разходи и допълнителни инвестиции в нови технологии или в проучване на начини за минимизиране на генерираните отпадъци (Tasta, Iraldo, 2011). Много фирми, както в Европа, така и по целия свят, опитвайки се да приведат производството и дейността си в съответствие с нормативните изисквания, откриват и множество нови бизнес възможности – така например те могат да разширят дейността си, като навлязат в нов сектор като опазването на околната среда; възникват нови фирми или подразделения на съществуващи такива, които се занимават само и единствено с дейности, свързани със събирането и третирането на отпадците.

Конкретен пример може да се намери в практиката за управление на отпадъци в Кралство Нидерландия, където европейското законодателство в сферата на отпадците се прилага още от началото на 1980-те години. В стремежа за спазване на йерархията за третиране на отпадъци, там са възникнали отделни фирми и организации, занимаващи се само с разделно събиране и рециклиране на отделните потоци отпадъци – възниква цял нов бизнес сектор "управление на отпадъци".

Чрез сключване на търговски договори, определящи задълженията на всеки от контрагентите, се създава верига на продукта-отпадък, която най-общо има следния вид⁹:

- генератори на отпадъци – това е първото звено от веригата на отпадците – това например са индустриални предприятия, малки или големи търговски обекти, които имат нормативни задължения сами да си третират генерираните отпадъци. Тъй като те нямат капацитет за тази дейност, сключват договор за събиране и извозване на техните отпадъци със специална транспортна фирма, която се занимава само с транспортирането на отпадъци и има издадено разрешително от държавата за тази дейност.
- транспортна фирма – това е второто звено от веригата. Тази фирма има сключени договори за събиране и извозване на отпадците с генераторите, а от друга страна има сключени договори за предаването им на фирми, занимаващи се със сортиране или предварително третиране на тези отпадъци, т.нар. рециклатори;
- "рециклатори" – тези фирми на свой ред, след получаване на стоката-отпадък, я сортират или преработват до известна степен, след което предават сортираните отпадъци на други фирми, крайни потребители, които извършват съответната операция по третиране на отпадъка – оползотворяване под формата

⁸ UNIDO 2010, "A Greener footprint for industry. Opportunities and challenges of sustainable industrial development"

⁹ Доклад, представен от холандски експерт, по време на конференция по управление на отпадъци, София, 2008.

Статии

на суровина, преработване в сходен продукт, изгаряне и гр.

- фирми-крайни потребители – те са последното звено от веригата. Те преработват отпадъка по такъв начин, че получават годен за използване продукт, който се пуска на пазара – това може да са продукти като рециклирана хартия, различни стъклени и пластмасови изделия, дори нови компютри и различни компютърни аксесоари; В конкретния пример с Холандия, отпадъкът, който не може да бъде третиран по друг начин, се изгаря в специални инсинератори и от там се добива енергия, която съответната фирма-собственик на инсинератора продава на местната енергийна компания, като по този начин се добива "зелена енергия" и операторът на инсинератора също генерира приходи.

По този начин възниква верига с основен предмет стоката-отпадък (Mahutga, 2011). Традиционната верига на доставките включва всички организации, които са свързани помежду си в осигуряването на определени стоки и услуги до крайния потребител – от фирмите, които добиват суровините, през производствените предприятия до фирмите, които се занимават с търговията и доставката им до крайния потребител. Веригата на отпадъците, по подобие на добре познатата верига на доставките, включва редица организации (фирми и предприятия), които превръщат отпадъка в търгуема стока, а след това и в суровина за производството на други стоки. По този начин, от обикновената фирма за събиране и превозване на отпадъци, през фирмите за оползотворяване и рециклиране до производствените предприятия-крайни потребители се изгражда верига на отпадъка. В много случаи, в търсене на по-изгодни условия или на специфични съоръжения за преработка на отпадъците, тази верига се интернационализира и излиза извън националните граници като по този начин дейността с отпадъци придобиват международен характер.

2.2 Внос/износ на продукта-отпадък

Практиката на "веригата на гоставете" на стоката-отпадък излиза и извън пределите на отделната държава чрез традиционни за бизнеса операции, каквито са вноса и износа.

В рамките на ЕС действа Регламент 1013/2006/ЕС относно превози на отпадъците, който регулира надзора и контрола при превоз на отпадъци както във, така и извън Европейската общност (ЕО), за отпадъци транспортирани между държавите членки, но преминаващи през територията на една или повече трети страни (извън ЕО), както и за отпадъци, транспортирани между трети страни, но преминаващи през територията на една или повече държави членки. Въпреки че износът на отпадъци извън пределите на отделните държави е забранен, този Регламент дава известни възможности, при определени условия, това да се случва, което от своя страна води и до възникване на бизнес отношения, чийто предмет на сделка са отпадъците. Излизайки извън границите на отделните държави, отпадъците могат да се разглеждат като предмет на международни бизнес операции – част от разделно събраните отпадъци в дадена страна се експедират за други държави, където могат да се преработят при по-ниски разходи или където има изградени съоръжения за тяхното безопасно третиране.

Най-общо Регламентът задава две възможности за превоз на отпадъци:

- чрез предварителна писмена нотификация и съгласие от приемащата държава, като процедурата е приложима за превози на всички отпадъци, предназначени за обезвреждане, посочени в съответните приложения на Регламента; и
- чрез процедура, приложима за неопасни отпадъци, предназначени за оползотворяване в количества над 20 кг, при която превозът се придружава от определена информация, дадена в чл. 18 на Регламента.

Практическото изпълнение на тези процедури се извършва чрез представяне пред

компетентните органи на страната-вносител на така наречената нотификация за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци, подписана от съответния преработвател и доставчика на отпадъка. Тази нотификация, от гледна точка на търговската практика, може да се разглежда като вид договор. Като предмет на тази нотификация (договор) е посочено:

Предмет на този договор е доставката на:

- *Количество на отпадъците в килограми или литри;*
- *Предназначение и състав на отпадъка;*
- *Идентификация на отпадъка/съответен код по Списъка на отпадъците на ЕС;*
- *Съответен код по Приложение III, IIIA, IIIB, IV или IVA от Регламент (ЕС) 1013/2006¹⁰.*

Практически пример за износ на отпадъци отново може да се намери в Кралство Нидерландия, където фирмите, занимаващи се с разделно събиране на отпадъци от хартия и картон например, изнасят цялото количество от тези отпадъци в Китай – чрез сключване на специфични външно-търговски договори с китайски фирми, преработващи тези отпадъци. Разделно събраните отпадъци от електрическо и електронно оборудване пък се изнасят в страни в Азия и Африка, където се преработват при много по-ниски разходи – между 50 и 80 % от събраните в развитите държави отпадъци от електрическо и електронно оборудване се внасят в развиващи се страни (Wang, Huismar et al., 2012). Там те се преработват и се превръщат отново в електроуреди и чрез международния стокообмен, се връщат на пазарите в развитите държави.

По отношение на експортните операции, се забелязват и известни модификации на някои от елементите на експорта.

Така например, ако фирма А от държава Х, членка на ЕС, се занимава с разделно събиране конкретно на опасни отпадъци от дома-

кинствата, според националното си законодателство, тя трябва да осигури тяхното безопасно третиране. Тъй като този тип отпадъци изискват да се вземат специални предпазни мерки и да се обезвредят в специални инсталации, които не са налични в държава Х, фирма А изнася тези отпадъци за третиране в друга държава Y. Фирма Б в държава Y се занимава с третиране на този вид отпадъци чрез изгаряне. Тя има съответния лиценз от своите национални компетентни органи да извършва тази дейност. За да получи разрешение за износ на отпадъците от държава Х и внос в държава Y, фирма А трябва да покаже сключен договор с фирма Б, която ще приеме отпадъците. Според традиционната търговска практика фирма А (износител) трябва да изпрати на фирма Б (вносител и получател на "стоката-отпадък") съответната фактура за плащане на доставената "стока". В случая с отпадъците обаче, фирма А плаща на фирма Б за извършената от нея услуга, а именно третирането на отпадъците. Получава се едно обръщане на ролите по отношение на финансовите отношения между двете фирми – износителят трябва да плати на вносителя. От своя страна, фирма Б има сключени договори за продажба на енергията, добита от изгарянето на отпадъци, тоест тя има двойна изгода – печели и от фирма А, и от някоя местна електрическа компания.

Американският изследовател Дерек Келенберг прави мащабно проучване в 92 държави на търговията с отпадъци и по-конкретно експорта на отпадъчни продукти, което показва, че вносът на отпадъци се увеличава в страни, чието екологично законодателство не е толкова стриктно в сравнение със страната-експортър¹¹. Тази практика всъщност води и до появата на друг феномен, характерен за съвременния бизнес свят – създаване на "оазиси за отпадъци", по подобие на данъчните или финансови оазиси.

¹⁰ Примерен договор в съответствие с чл. 5 от Регламент (ЕС) 1013/2006 на Европейския парламент и Съвета от 14.06.2006 г. за превозите на отпадъци (Регламент (ЕС) 1013/2006) за обезвреждане/оползотворяване на отпадъци, от <http://www.moew.government.bg/>

¹¹ D. Kellenberg, Trading wastes, Journal of Environmental Economics and Management (2012).

2.3 Възникване на нови бизнес организации

Разработването на нормативна рамка за устойчиво управление на отпадъците с цел опазване на околната среда и вменяване на задължения на генераторите на отпадъци, различни от домакинствата, кара фирмите да прилагат добре познатите и изпитани бизнес практики по нов начин. Това води дори и до възникване на нови организационни образувания в икономическия живот на отделните страни (Blair, Hitchcock, 2001). Примери за такива образувания в сферата на отпадъците са представени в следващите точки.

2.3.1 Пример от Южна Африка

В проучване на практиките по управление на отпадъците в Южна Африка А. Нахман разглежда и принципа на функциониране на организация, специално създадена за целите на управление на отпадъците от стъкло. Основната цел на тази организация е "да подпомага оползотворяването на отпадъците от стъкло за рециклиране"¹². Тя не извършва никакви дейности, свързани с физическото рециклиране на отпадъците, а отговаря за тяхното събиране и най-вече за осигуряване на информация на своите членове, за повишаване на информираността на населението и организиране на кампании за популяризиране на рециклирането.

Организацията осигурява необходимата инфраструктура за разделното събиране на стъклените отпадъци и извършва плащания към фирмите, които извозват събраните отпадъци въз основа на сключени с тях търговски договори. Тази дейност осигурява един стабилен гобив на отпадъци от стъкло (Blengini, Busto et al., 2011). От друга страна, организацията по оползотворяване, сключва договори и с производствени стъklarски предприятия, като по този начин осигурява постоянно търсене на "продукта", който предлага. В допълнение, организацията разработва така системата, че се стреми да

увеличи доставките на суровината "отпадъци от стъкло", като сключва споразумения с предприемачи, които откупват от фирмите за събиране на отпадъци събраните количества. На свой ред тези предприемачи продават отпадъците на производствени предприятия, с които е сключено споразумение да ги заплащат на цени, еквивалентни на цените на "естествената" суровина. Това гарантира постоянна цена на стоката "отпадъчно стъкло", която не се влияе от пазарни флуктуации.

Най-общо може да се каже, че тази конкретна организация от Южна Африка има ролята на посредник между генераторите на отпадъци от стъкло (потребителите и обществеността), фирмите в междинния етап, когато продуктите са се превърнали в отпадък (събирането и извозването на отпадъците, предприемачите), и фирмите производители на стъкло, които имат нужда от суровина за своите производствени процеси. В този случай обаче организацията посредник не получава комисиона за извършената дейност или предоставените услуги. Финансовият ресурс, който тя генерира от сключените споразумения и от членския внос на своите членове, се изразходва отново за дейности, свързани с управлението на отпадъците от стъкло.

2.3.2 Пример от Кралство Нидерландия

Подобни примери могат да се намерят във всички страни-членки на ЕС поради факта, че нормативните изисквания за колективно постигане на целите за отделните потоци отпадъци водят до създаване на самостоятелни икономически субекти.

Така намери в Холандия, където всички вносители и производители на продукти, след употребата на които се генерират отпадъци от опаковки, се обединяват в една обща организация, наречена NEDVANG. След създаването на тази организация тя започва да изпълнява всички дейности, свързани с управлението на отпадъците от опаковки,

¹² Nahman A., "Extended producer responsibility for packaging waste in South Africa: Current approaches and lessons learned", Resource, Conservation and Recycling 54 (2010) 155-162.

Вместо всеки един от членовете си, като по този начин фирмите производители и вносителите имат възможност да изпълняват основната си дейност и същевременно да спазват задълженията си по законодателството, свързано с управлението на отпадъци. Новата организация от своя страна има задължението да предоставя информация, обучение и ноу-хау на своите членове, което ѝ дава възможност да развие и друго направление на своята дейност – предоставяне на консултантски услуги. С други думи, като самостоятелен икономически субект тази организация навлиза и в още един сектор на икономическия живот – сектора на предоставяне на услуги при управлението на отпадъците от опаковки – създава и натрупва опит и собствено ноу-хау, което може да предлага не само на своите членове, но и – чрез разработване и участие в международни проекти, на международно ниво¹³.

Заключение

На пръв поглед изглежда, че създаването на множество и различни нормативни изисквания с цел защитата и опазването на всички компоненти на околната среда от замърсители каквито са отпадъците, се явява като допълнителен товар върху икономическите субекти и им задава допълнителни отговорности и дейности, които са извън тяхната сфера на действие и които в повечето случаи са свързани с допълнителни разходи. От представеното в горните редове може да се заключи, че мерките за опазване на околната среда имат двоен ефект върху бизнеса: от една страна фирмите и производителите са принудени да предприемат мерки за намаляване на своето вредно въздействие върху околната среда, като например намаляване на генерираните количества отпадъци, което е свързано с допълнителни разходи и инвестиции; от друга – създават нови бизнес възможности и се откриват нови пазарни ниши.

При по-задълбочено проучване на практиките в сферата на един на пръв поглед

обикновен вредител на природата, какъвто са отпадъците от производствената и жизнена дейност на човека, се открояват множество важни новости в сферата на международния бизнес, а именно:

- 1) промяна в обекта на международните сделки – отпадъците се превръщат в **сток**. Те вече не са просто замърсител на околната среда, а обект на търговски интерес, който дава възможност за разширяване на търговската дейност на фирмите, за навлизане на нови пазари, на които основният търговски артикул са отпадъците;
- 2) модификации във веригата на доставки – възниква една изначално нова верига на доставки на стоката-отпадък;
- 3) модификации в традиционни операции като експорта и импорта – отпадъците подлежат на внос и износ между отделните държави като стандартните търговски договори са заменени от нотификации, които биват одобрявани и от компетентните органи на съответната страна-вносител, а финансовите отношения между експортър и импортър са модифицирани така, че експортърът плаща на импортъра;
- 4) възникване на нови икономически образувания – те не са чисто неправителствени организации, нито чисто частни дружества, а най-вече разновидност на публично-частно партньорство с основна дейност организиране на различни дейности с отпадъци, които в повечето случаи са възникнали под натиска на някакво нормативно изискване;
- 5) развитие на нови сектори като предоставяне на консултантски услуги в сферата на управлението на отпадъци.

Основният извод, който може да се направи, е, че зададената регулативна рамка на национално и международно ниво стимулира икономическите субекти да прилагат добре известните им бизнес практики в нови направления и по нов начин, както това се случва в сферата на

¹³ Доклад, представен от холандски експерт, по време на конференция по управление на отпадъци, Амстердам, 2009.

отпадъците. Разбира се съществуват и множество доброволни инициативи, при които бизнесът е активната страна. По различни причини икономическите субекти не чакат да бъдат задължени по силата на дадена правна норма, за да предприемат някакви действия за опазване на околната среда, а самите те са инициатори на такива действия.

Литература

Боева, Б., 2004. "Международен мениджмънт".
Василева, А., 2010. "Съвременни форми на международен бизнес".

Каракашева, Л., М. Менчева, Д. Динков, Б. Маркова, 2005. "Международен бизнес".

Раковска, М., 2007. "Моделът на приложение на управлението на веригата на доставки в българската стопанска практика", сп. "Икономически алтернативи", бр. 5, с. 62-76.

Blair, A., Hitchcock D., 2001, "Business and Environment".

Blengini, G., Busto M., Fantoni M., Fino D., 2011, "Eco-efficient waste glass recycling: integrated waste management and green product development through LCA"

Griffin, R., Pustay M., 2005, "International Business. A Managerial Perspective"

Huisman, H., 2008, Доклад, представен от холандски експерт, по време на конференция по управление на отпадъци, София.

Kolk, F., Доклад, представен от холандски експерт, по време на конференция по управление на отпадъци, Амстердам, 2009.

Kellenberg, D., 2012. Trading wastes, Journal of Environmental Economics and Management

Liu X., Liu B., Shishime T., 2010, "An empirical study on the driving mechanisms of proactive corporate environmental management in China"

Mahutga, M., 2011, "When do value chains go global? A theory of the spatialization of global value chains"

Nahman, A., 2010, "Extended producer responsibility for packaging waste in South Africa: Current approaches and lessons learned", Resource, Conservation and Recycling 54, pp. 155-162

Testa, F., Iraldo F., Frey M., 2011, "The effect of environmental regulation on firms' competitive performance: The case of the building and construction sector in some EU regions"

Walls, M., 2006, "Extended producer responsibility and product design"

Wang, F., Huisman J., et.al., 2012, "The best-of-2-worlds philosophy: developing local dismantling and global infrastructure network for sustainable e-waste treatment in emerging economies"

DEFRA, 2011, "The Economics of waste and waste policy", Waste Economics Team

United Nations Industrial Development Organization, 2010, "A Greener footprint for industry. Opportunities and challenges of sustainable industrial development"

UNIDO Green Industry Newsletter, Issue Five, August 2009

Закон за опазване на околната среда.

Национална програма за управление на геиностите по отпадъци 2009-2013 г.

Рамкова директива за управление на отпадъци.

Регламент (ЕС) 1013/2006 на Европейския парламент и Съвета от 14.06.2006 г. за превозите на отпадъци (Регламент (ЕС) 1013/2006) за обезвреждане/оползотворяване на отпадъци,

Директива 2012/19/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване (ОЕЕО).

Директива 94/62/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 декември 1994 година относно опаковките и отпадъците от опаковки.

<http://www.moew.government.bg>

<http://eur-lex.europa.eu>

<http://www.unido.org>

<http://www.unctad.org>